

Nr 18.

Ankom till riksdagens kansli den 22 april 1926 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om lagstiftning angående obligatorisk skiljedom i vissa arbetstvister m. m.

Andra lagutskottet har till behandling i ett sammanhang förehaft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen

inom första kammaren

nr 89 av herr *Dahl*; och

nr 192 av herrar *C. G. Ekman* och *Lyberg*; samt

inom andra kammaren

nr 283 av herrar *Löfgren* i Stockholm, *Bengtsson* i Norup och *Hamrin*.

I motionen nr 89 i första kammaren har hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Konungen begära, att pågående utredning angående åtgärder till arbetsfredens bevarande måtte snarast bringas till slut, samt att i varje händelse till 1927 års riksdag bleve framlagt förslag till lagstiftning, åsyftande obligatorisk skiljedom i fråga om arbetsavtal för särskilt samhällsviktiga arbetsområden.

I de lika lydande motionerna nr 192 i första kammaren och nr 283 i andra kammaren har yrkats, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville skyndsamt låta utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till lagstiftning *dels* om obligatorisk skiljedom och därmed förenat förbud mot arbetsinställelse såväl i arbetstvister, där stat eller kommun vore part, som i alla slag av tvister angående arbetsavtals rättsliga innebörd och tillämpning, *och dels* om skyldighet för part i annan arbetstvist att, även där sådant icke vore genom avtal föreskrivet, meddela motparten under rättelse viss tid innan arbete inställes.

Beträffande de skäl, som motionärerna anfört till stöd för sina berörda yrkanden, får utskottet hänvisa till motionernas innehåll.

Spörsmålet om lämpliga åtgärder för att verksamt främja arbetsfreden har vid upprepade tillfällen framförts i riksdagen och efter framställningar från

Historik

Bihang till riksdagens protokoll 1926. 9 saml. 2 avd. 15 häft. (Nr 18.) 1

riksdagens sida varit föremål för utredningar av myndigheter eller av särskilda av Kungl. Maj: t tillkallade sakkunniga.

I det utlåtande, nr 22, som utskottet avgav år 1924 rörande vid nämnda års riksdag väckta motioner i ämnet, har utskottet lämnat en redogörelse för frågans behandling alltsedan 1887 års första lagtima riksdag. Utskottet tillåter sig hänvisa till nämnda redogörelse.

1921 års riks-
dag.

Såsom av denna utskottets redogörelse framgår avlät 1921 års riksdag en skrivelse till Kungl. Maj: t, i vilken skrivelse riksdagen anhöll, att Kungl. Maj: t måtte, med beaktande av vad som anförts i andra lagutskottets i ärendet avgivna, av riksdagen godkända utlåtande, till prövning upptaga, huruvida åtgärder till arbetsfredens bevarande, utöver vad redan vidtagits, ytterligare kunde företagas samt för riksdagen framlägga de förslag, som därav kunde föranledas.

Sakkunnig
för utredning
av frågan om
vidtagande av
åtgärder till
arbetsfredens
bevarande
m. m.

På grund av denna riksdagens skrivelse tillkallade chefen för socialdepartementet, såsom av ifrågavarande redogörelse jämväl framgår, enligt Kungl. Maj: ts bemyndigande den 7 juli 1921 en sakkunnig person att inom departementet biträda med utredning angående frågan om vidtagande av åtgärder, utöver vad som redan skett, till arbetsfredens bevarande ävensom — med föranledande av en riksdagsskrivelse den 12 juni 1920 — beträffande frågan om upphävande av legostadgan och dess ersättande med en efter nutida förhållanden avpassad lagstiftning.

Den 24 november 1922 beslöt Kungl. Maj: t att berörda utredningsarbete skulle vila från och med den 1 januari 1923 och därefter icke utan Kungl. Maj: ts särskilda medgivande upptagas.

1924 års riks-
dag.

Vid 1924 års riksdag förekom frågan om åtgärder för arbetsfredens bevarande ånyo till behandling.

I likalydande motioner, nr 104 i första kammaren av herr Hellberg m. fl. och nr 284 i andra kammaren av herr Pettersson i Södertälje m. fl., hemställdes, att riksdagen måtte besluta följande ändringar i och tillägg till lagen om medling i arbetstvister den 28 maj 1920, nämligen

dels att i 3 § det förtydligande gjordes, att lagen ägde giltighet även för arbetsområden, där kollektivavtal ej vore upprättade;

dels att 4 § kompletterades med föreskrift, att part hade skyldighet att inför förlikningsman träda i förhandling med motparten;

dels ock att på lämpligt ställe infördes stadganden av följande innehåll ävensom att härav föranledda jämkningar i gällande paragrafer av medlingslagen samt lagarna om central skiljenämnd för vissa arbetstvister och om särskilda skiljedomare i arbetstvister vidtoges:

1) Arbetsinställelse eller därmed jämförlig åtgärd, varav arbetets fortgång beröres, må ej vidtagas, utan att avsikten därtill med angivande av dagen för den tillämnade åtgärden givits motsidan tillkänna minst 10 dagar före nämnda

dag. Då dylikt tillkännagivande sker, skall skriftligt meddelande därom samma dag avlåtas till socialstyrelsen eller vederbörande förlikningsman.

2) Uppstår tvist, som synes hota att medföra arbetsnedläggelse vid kommunikationsföretag, berörande en större allmänhet, sjukvårdsinrättning, renhållningsverk, företag avseende tillförsel av vatten, gas eller elektricitet för belysning, uppvärmning eller för överföring av drivkraft, telegraf- eller telefoninrättning, eller är tvisten eljest av sådan omfattning, att den hotar en hel näringsgren eller betydande samhällsintressen, äger socialstyrelsen förordna, att den i punkt 1) föreskrivna varseltiden utsträcker, dock högst 30 dagar från den dag tillkännagivande om tillämnad arbetsinställelse av endera parten lämnats.

3) Har vid förhandling i tvist, varom ovan sägs, överenskommelse icke er nåtts, äger socialstyrelsen förordna, att tvistefrågan förelägges en särskild nämnd.

Denna nämnd har att, efter det tvistefrågan blivit av parterna klarlagd, under förutsättning av vunnen enighet, inom 7 dagar avgiva motiverat utlåtande, huru enligt nämndens mening tvisten rimligen bör lösas, vilket utlåtande omedelbart offentliggöres. Arbetsinställelse må icke förekomma, förrän 7 dagar förflutit efter det att nämndens utlåtande offentliggjorts.

Nämnden består av tre ledamöter, förordnade av Konungen för en tid av två år i sänder och utses dessa bland personer, som icke kunna anses företräda arbetsgivar- eller arbetarintressen, men som äro väl förtrogna med förhållandena på detta område.

4) Arbetsinställelse eller därmed jämförlig åtgärd, varav arbetets fortgång beröres, må ej vidtagas på grund av tvist om kollektivavtals rätta innebörd och tillämpning, utan skall, därest överenskommelse genom förhandlingar icke vinnes och endera parten det påfordrar, tvisten slitas genom skiljedom. Där icke annat avtalats eller parterna icke kunna enas i val av skiljemän, avgöres tvisten av centrala skiljenämnden eller särskild skiljedomare i arbetstvister under de särskilda bestämmelser, som i motiveringen anförts.

I motion nr 119 i första kammaren av herr Dahl hemställdes, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att den påbörjade men avbrutna utredningen angående ytterligare åtgärder till arbetsfredens bevarande snarast måtte återupptagas samt att för riksdagen bleve framlagda de förslag, som av utredningen föranleddes.

På begäran av andra lagutskottet avgav socialstyrelsen yttrande över motionerna I: 104 och II: 284, i vilket yttrande styrelsen anförde följande:

Föreliggande motioners syfte — att på ett mera effektivt sätt än hittills söka förekomma öppna konflikter mellan arbetsgivare och arbetare samt att bereda utvägar för tvisters biläggande — finner styrelsen vara värt allt beaktande. Styrelsen har även tidigare haft anledning framhålla angelägenheten av åtgärder för tillgodoseende av nu berörda syfte. I ett den 13 juli 1916 avgivet underdånigt utlåtande framlade styrelsen sålunda förslag till lag om vissa åtgärder till främjande av arbetsfred. Nu berörda lagförslag ledde emellertid icke

till resultat i vidare mån, än att vissa delar därav lades till grund för de den 28 maj 1920 utfärdade lagarna om medling i arbetstvister — vilken lag avlöste en författning med samma beteckning av den 31 december 1906 — om central skiljenämnd för vissa arbetstvister och om särskilda skiljedomare i arbetstvister. De genom omförmälda lagstiftning tillkomna medlings- och skiljenämndsorganen ha otvivelaktigt verkat i åsyftad riktning och varit till avsevärt gagn för arbetsfreden, men förnekas kan ej, att motionärerna ha fog för sin mening, att de uppnådda resultaten lämna åtskilligt att önska.

Ehuru styrelsen sålunda delar motionärernas uppfattning rörande önskvärdheten av ytterligare åtgärder för tryggande av arbetsfreden, finner den sig icke kunna underlåta att framställa en del erinringar mot de i motionerna framlagda särskilda förslagen. Styrelsen vill dessutom redan här påpeka, att vårt land saknar en grundläggande förenings- och avtalslagstiftning, utan vilken de nödiga förutsättningarna för en sådan utveckling, som motionärerna tänkt sig, icke torde föreligga.

Beträffande den första av motionärerna påkallade lagstiftningsåtgärden, vilken skulle medföra skyldighet för parterna att inför förlikningsmannen träda i förhandling med varandra, får styrelsen framhålla, att då det stadgas i 3 § av lagen om medling i arbetstvister, att förlikningsman skall kalla de tvistande att sammankomma till förhandling med varandra inför förlikningsmannen, och i 4 §, att det åligger de tvistande att efterkomma förlikningsmannens kallelse, man måste anse det vara lagens mening, att part har skyldighet att träda i förhandling med motparten. Den föreslagna kompletteringen skulle sålunda ej förändra lagens innehåll. Något praktiskt värde skulle ett ytterligare understrykande av förpliktelsen att träda i förhandling ej heller gärna kunna få, då resultatet av ett formellt uppfyllande av lagens bud tydligtvis måste bliva negativt i de fall, där viljan till saklig förhandling saknas.

I avseende å medlingslagens tillämplighet önska motionärerna, att det måtte förtydligas, att lagen äger giltighet även å arbetsområden, beträffande vilka kollektiva avtal icke äro upprättade. Gällande lagtext torde emellertid icke innehålla någon bestämmelse, som kan anses tyda på, att lagens tillämplighet skulle vara begränsad till sådana fall, där arbetsförhållandet är reglerat genom kollektivavtal. Ej heller lär förlikningsmännens praxis giva stöd för en uppfattning av nu berörda innebörd.

Tanken på »varsel»-institutets lagfästande i den svenska arbetsrätten är ej ny. Socialstyrelsens förut omnämnda förslag till lag om vissa åtgärder till främjande av arbetsfred innehöll bestämmelser härom av innebörd, att arbetsinställelse eller därmed jämförlig åtgärd icke finge vidtagas, utan att underrättelse därom viss tid förut — minst sju dagar — lämnats motparten samt socialstyrelsen eller förlikningsmannen. Förslaget, som jämväl upptog förbud för den, som av förlikningsman kallats till medlingssammanträde, att förrän två dagar efter den i kallelsen utsatta dagen vidtaga stridsåtgärd, rönste bestämda gensagor från både arbetsgivar- och arbetarhåll såsom alltför mycket inskränkande parternas rörelsefrihet. Det ledde ej heller till något resultat.

Från utlandet kunna anföras åtskilliga exempel på regler av ifrågavarande art, av vilka här må erinras om de i våra grannländer förekommande. Den norska lagen om arbetstvister av den 6 augusti 1915 innehåller sålunda bland annat följande bestämmelser. När en uppsägning av arbetsanställning företages i anledning av tvist mellan en fackförening och en arbetsgivare eller en arbetsgivareförening om arbetsvillkor, som ej äro reglerade i kollektivavtal, eller om upprättandet av kollektivavtal, skall anmälan härom omedelbart göras till vederbörande förlikningsman. Arbetsinställelse får ej tillgripas, innan uppsägningstiden utgått

och ej heller innan fyra dagar förflutit, efter det att anmälan inkommit till förlikningsmannen om att förhandlingar icke kommit till stånd eller att de blivit avbrutna. I allt väsentligt likartade bestämmelser inflöto i ett i Finland år 1920 framlagt regeringsförslag till lag om arbetstvister. I Danmark är varselinstitutet reglerat redan genom det s. k. Septemberforliget av år 1899 mellan den danska arbetsgivareföreningen och arbetarnas landsorganisation. (De samverkande Fagforbund). Enligt överenskommelsen förbinda sig huvudorganisationerna att icke godkänna eller understödja strejk eller lockout, som tillkommit i strid mot vissa givna bestämmelser, vilka bland annat innehålla, att arbetsinställelse skall godkännas med minst $\frac{3}{4}$ majoritet av vederbörande representation inom organisationerna och vidare, att motparts huvudorganisation minst 14 dagar före tillämnad arbetsinställelse skall underrättas, att frågan härom förelägges sådan representation. Slutligen skall till motparten lämnas meddelande om representationens beslut minst sju dagar före tiden för arbetsinställeses igångsättande.

I den riksöverenskommelse, som träffades inom pappersmasseindustrien i vårt land efter förra årets långvariga arbetskonflikt, infördes följande punkt: »Parterna äro ense om att, därest någondera sidan beslutar arbetsinställelse (lockout, strejk eller dylikt), meddelande härom lämnas till motparten minst 24 timmar före ikraftträdande av sådant beslut.» Ett och annat kollektivavtal inom skilda näringsgrenar innehåller bestämmelse om att parterna skola, innan stridsåtgärder företagas, gemensamt göra hänvändelse till förlikningsman om medling. Med undantag för dessa fall, av vilka det förstnämnda endast synes avse att förebygga direkta skador å maskiner och materiel, saknas föreskrifter av hithörande slag i de svenska kollektivavtalen. Väl torde det i viss utsträckning förekomma, att underrättelse om arbetsinställelse någon tid före dess igångsättande meddelas, men några enhetliga och allmänt erkända regler i förevarande avseende tillämpas icke. Lika ofta torde också, särskilt beträffande lokala konflikter, arbetet inställas utan varning eller efter mycket kort tidsfrist. Det synes emellertid vara en rimlig fordran från samhällets sida, att ett sådant tillvägagångssätt icke understödes av parternas organisationer, utan att tillräckligt rådrum lämnas vederbörande för ett noggrant övervägande av möjligheten att på fredlig väg lösa uppkomna tvister. Ätminstone torde krav på en kortare frist få anses berättigat, där så erfordras till förekommande av skador genom driftens avstannande.

Det kan emellertid ifrågasättas, huruvida en lagbestämmelse av den art, som i motionen föreslås, skulle medföra åsyftad verkan. Motionärerna förklara uttryckligen, att de icke tänkt sig lagstadgad påföljd för underlåtenhet att ställa sig föreskriven varselskyldighet till efterrättelse. De hysa den uppfattningen, att lagstiftningen ändock icke skulle bli verkningslös. I arbetskonflikter stå emellertid i regel mycket starka intressen — ekonomiska eller andra — på spel. Under sådana förhållanden torde man icke kunna räkna med, att ett enbart moraliskt tvångsbud alltid skulle följas. Tvärtom ligger den farhågan nära till hands, att part ofta komme att åsidosätta lagens föreskrift, då en mer betydande fördel därigenom kunde vinnas. I våra grannländer, där ändock förevarande skyldighets iakttagande är straffgaranterat, har det visat sig, att överträdelser förekomma. Skulle sådana inträffa annat än rent undantagsvis, bleve respekten för lagens bud snart förslappad. Oavsett det principiellt betänkliga i dylika företeelser, skulle ett lagstadgande om varselskyldighet sålunda kunna bliva till förfång för den lojale, men till förmån för den mindre nogräknade parten. Möjligheten att utfå ersättning för skada, förorsakad genom underlåtenhet att iakttaga bestämmelse om varsel, torde också

ställa sig olika, allt efter som skadeståndstalan riktas mot arbetsgivar- eller arbetarparten.

I motionen har vidare framställts förslag om utsträckt varseltid eller temporärt förbud mot arbetsinställelse vid s. k. allmänfarliga och därmed jämförliga konflikter. Styrelsen får i denna del hänvisa till det ovan anförda och i övrigt, beträffande spørsmålet om ett särställande i lagstiftningen av arbetskonflikter inom vissa arbetsområden, erinra om sitt utlåtande till andra lagutskottet av den 11 maj 1921 angående vissa vid nämnda års riksdag väckta motioner om lagstiftning rörande dylika arbetstvister.

I samband med nu berörda fråga om utsträckt varseltid i vissa fall framlägga motionärerna förslag till upprättande av en särskild institution — av motionärerna betecknad såsom ett slags opinionsnämnd — vars uppgift skulle vara att efter ingående undersökning av konfliktförhållandena till ledning för allmänhetens bedömande avgiva ett utlåtande i frågan.

Förnekas kan ej, att förslaget om upprättande av en dylik institution synes ha åtskilliga skäl för sig, men mot detsamma kunna även anföras vägande erinringar. Till grund för nämndens utlåtanden skulle ligga av parterna tillhandahållna uppgifter, räkenskaper m. m. och i övrigt muntligt lämnade upplysningar. I detta avseende torde emellertid vissa svårigheter kunna möta, då parterna säkerligen ej alltid skulle vara hågade att utlämna alla erforderliga handlingar eller meddela alla på tvisten inverkan omständigheter och då nämnden väl icke skulle tilldelas domstols befogenhet att höra vittnen på ed. Det officiella upplysningsmaterialet lär ej heller, förutom de betydelsefulla uppgifterna rörande levnadskostnaderna, erbjuda den ledning, som skulle vara av behovet påkallad — en någorlunda omfattande samt snabbt bearbetad lönestatistik skulle tydligtvis vara av stort gagn för här ifrågavarande ändamål. Utan tillgång till ett fullt tillförlitligt och uttömmande material torde det dock bliva en vanskelig uppgift för nämnden att framlägga ett betänkande, som skall innefatta icke allenast redogörelse för tvistens innebörd utan tillika nämndens egen mening om huru den bör lösas. Otvivelaktigt skulle det bliva förenat med svårigheter att finna personer, som ej blott äga den vidsträckt insikt och erfarenhet, som erfordras för bedömande av arbetstvister inom vitt skilda verksamhetsområden, utan även intaga en sådan ställning och ha ett sådant anseende, att deras uttalanden kunna förväntas vinna parternas och allmänhetens förtroende. I alla händelser synes en permanent institution äga mindre förutsättningar härför än en för det speciella fallet tillsatt nämnd. Oavsett det starkare intryck ett särskilt regeringsingripande i regel är ägnat att väcka, kan nämligen tydligtvis åt en tillfällig nämnd givas en med hänsyn till den föreliggande tvisten särskilt avpassad sammansättning. Befaras kan också, att en permanent nämnd, som givetvis ej skulle undgå klander ifrån dem, vilkas intressen nämndens utlåtanden ginge emot, snart nog skulle bliva så att säga förbrukad.

I avseende å förlikningsmannainstitutionen skulle en permanent nämnd av här åsyftad art med all sannolikhet verka ofördelaktigt. Under förväntan på eventuellt ingripande av nämnden skulle nämligen parterna i åtskilliga fall antagligen underlåta att ingå i allvarliga förhandlingar inför förlikningsmannen. Ett av nämnden avgivet utlåtande, som icke godtoges av båda parterna, skulle väl även medföra ett ganska besvärligt utgångsläge för fortsatta förlikningsförsök.

Enligt motionärernas uppfattning skulle den föreslagna nämnden kunna väntas utöva starkare tryck på parterna än en medlingsmyndighet genom att bringa sitt utlåtande inför offentligheten. I särskilda fall kan nog en vädjan

till den allmänna opinionen icke sakna betydelse, och erinras må, att förlikningsmän och förlikningskommissioner vid några tillfällen, när de trots sig därmed kunna främja lösningen av en konflikt, låtit allmänheten genom pressen få del av medlingsförslag, parternas ståndpunkter o. s. v. I de flesta fall torde dock sekretessen vara att föredraga framför publiciteten, varigenom fortsatt medling vanligen blir försvårad eller omöjliggjord.

I viss mån annorlunda ställer sig emellertid saken, om det här ifrågavarande ingripandet begränsas till en saklig och opartisk undersökning av tvistefrågans innebörd och ett offentlighöörande av de därvid inhämtade upplysningarna. Sådana undersökningar ha även vid några mera omfattande arbetstvister verkställts av socialstyrelsen. Givetvis kan också, om så i särskilda fall skulle befinnas önskvärt, det uppdragas åt en för ändamålet tillsatt nämnd att verkställa dylik undersökning.

Anmärkas kan för övrigt i detta sammanhang, att erfarenheten givit vid handen, att parterna i arbetstvister, i regel stödda av vardera sidans press, vanligen ej fästa alltför stort avseende vid de opartiska meningsyttringar, som kunna komma till synes, eller vid allmänhetens omdöme — även om detta skulle vara ganska enhälligt. En annan iakttagelse, som måhända förtjänar att omnämnas här, är den, att vid de framgångsrika förlikningarna ej blott rättssynpunkten utan även åtskilliga andra synpunkter pläga komma i beaktande.

Beträffande slutligen motionärernas förslag om införande av obligatoriskt skiljedomsförfarande i tvister rörande kollektivavtals rätta innebörd eller tillämpning är styrelsen liksom i fråga om varselskyldigheten tveksam, huruvida detsamma skulle låta sig på tillfredsställande sätt genomföra utan straffgaranti. Det kan nämligen med skäl befaras att part, mot vars vilja en tvist blivit hänskjuten till skiljedom, trots det moraliska tvång, lagen pålägger honom, ej sällan skulle vägra att åtlyda domslutet. Olägenheten härav skulle vara stor och kunna befaras medföra ett minskat förtroende till det frivilliga skiljedomsförfarandet.

Beträffande flera viktiga verksamhetsområden, såsom den mekaniska verksstadsindustrien, byggnadsverksamheten, tryckerier, kommunala företag, elektriska installationsfacket, sjöfarten, enskilda järnvägarna, jordbruket m. fl., ha i kollektivavtalen införts bestämmelser om rättstvisters slitande genom skiljenämnds-förfarande. Även eljest synas parterna numera i större utsträckning än tidigare vara benägna att hänskjuta tvister om kollektivavtals tolkning och tillämpning till avgörande av de statliga skiljedomsorganen eller för särskilda fall anordnade skiljenämnder.

I likhet med vad styrelsen ovan framhållit beträffande varselskyldigheten, ehuru i detta fall med ännu större skäl, torde samhället på parternas organisationer kunna ställa det kravet, att de lämna sitt fulla erkännande åt principen om rättstvisters slitande genom skiljedom och utan anlitan- de av maktmedel. Särskilt vill det synas, som om man kunde vara berättigad förvänta, att arbetsgivar- och arbetarsidornas huvudorganisationer skulle, i vad på dem ankommer, söka att i kollektivavtalen få till stånd bestämmelser om tillämpning av nu angivna princip. Skulle berörda förväntan emellertid icke i skäligen mån förverkligas, torde statsmakterna måhända böra tillgripa lagstiftnings- åtgärder, varvid givetvis måste tillses, att garantier skapas för effektuerandet av givna föreskrifter, vilket åter förutsätter en fastare reglering av parternas rättsställning.

I sitt över motionen avgivna utlåtande, nr 22, anförde andra lagutskottet följande:

Sedan riksdagen år 1921 avlät sin förenämnda skrivelse, hava sådana förhållanden icke inträtt å arbetsmarknaden, som motivera ett frångående av riksdagens då uttalade uppfattning rörande behovet av ytterligare åtgärder till förhindrande av avtalsstridiga, samhällsvådliga och allmänfarliga arbetsinställelser. Tvärtom torde de senare årens erfarenhet å ifrågavarande område visa, att lagstiftningsbehovet kvarstår med oförminskad styrka. Då härtill kommer, att de ringa kostnader, som slutförandet av ifrågavarande utredning kan åsamka statsverket, mer än väl motiveras av vikten av sagda arbete, tvekar utskottet icke att tillstyrka det i herr Dahls motion framförda kravet på utredningens snara återupptagande.

Vad angår motionerna I:104 och II:284 anser utskottet icke tillrädligt att utan vidare utredning och omprövning genomföra de av motionärerna föreslagna lagstiftningsåtgärderna. Med allt erkännande av det behjärtansvärda i motionernas syfte ställer sig dock utskottet tveksamt inför frågan, huruvida motionärernas förslag i alla avseenden innefatta det lämpligaste sättet att nå detta syfte. Det förefaller utskottet som om de erinringar, vilka socialstyrelsen framställt mot motionerna, i vissa avseenden äro väl värda beaktande. Att på detta lagstiftningsområde införa nya lagbud utan att stadga någon påföljd för överträdelse av desamma synes utskottet icke ändamålsenligt. Att enbart lita till parternas goda vilja i detta avseende torde vara alltför optimistiskt. Utskottet vill ingalunda förneka, att det är svårt att utfinna praktiska och effektiva lagbestämmelser rörande påföljd för dylika lagöverträdelser, men anser en lösning av denna fråga vara oeftergivlig, om icke hela den ifrågasatta lagstiftningen skall bliva gagnlös. Vad angår den av motionärerna föreslagna s. k. opinionsnämnden, instämmer utskottet i socialstyrelsens yttrande, att en dylik permanent nämnd med all sannolikhet skulle verka ofördelaktigt i avseende å förlikningsmannainstitutionen.

Skulle den utredning komma till stånd, vars återupptagande utskottet här ovan förordat, bör givetvis därvid även de uti ifrågavarande motioner I:104 och II:284 framförda förslagen bliva ingående prövade och vinna tillbörligt beaktande.

Under hänvisning till vad sålunda anförts hemställde utskottet, *dels* att riksdagen, med föranledande av motionen I:119, ville i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att den påbörjade men avbrutna utredningen angående ytterligare åtgärder till arbetsfredens bevarande snarast måtte återupptagas samt att för riksdagen bleve framlagda de förslag, som av utredningen föranleddes, *dels ock* att motionerna I:104 och II:284, i den mån de icke blivit besvarade genom vad utskottet ovan hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Mot utskottets utlåtande anfördes reservationer.

Av utskottets ledamöter ansågo nämligen åtta, att utskottet bort hemställa, att motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda. Två andra ledamöter ansågo däremot, att utskottet bort hemställa, dels att riksdagen, med föranledande av motionen I:119 ville i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att den påbörjade men avbrutna utredningen angående ytterligare åtgärder till arbetsfredens bevarande snarast måtte återupptagas samt att för riksdagen

bleve framlagda de förslag, som av utredningen föranleddes; och dels att i ovannämnda skrivelse jämväl måtte hemställas, att vid den med skrivelsen avsedda utredningen de i motionerna I: 104 och II: 284 framställda synpunkter och förslag måtte bliva föremål för en ingående prövning.

Utskottets skrivelseförslag bifölls i första kammaren med 53 röster mot 30 men avslogs i andra kammaren med 61 röster mot 59. Frågan hade alltså fallit.

Såsom ovan nämnts hade Kungl. Maj: t den 24 november 1922 beslutit, att det inom socialdepartementet av särskilt tillkallad sakkunnig påbörjade utredningsarbetet rörande frågan om vidtagande av åtgärder till arbetsfredens bevarande m. m. skulle vila från och med den 1 januari 1923 och därefter icke utan Kungl. Maj: ts särskilda medgivande upptagas. Genom beslut den 27 september 1924 har emellertid Kungl. Maj: t förordnat, att ifrågavarande utredningsarbete skulle återupptagas, och uppdragit åt socialstyrelsen att verkställa utredningen samt till Kungl. Maj: t inkomma med det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Återupptagande av utredningen angående åtgärder till arbetsfredens bevarande.

Kungl. Maj: t har sedermera genom beslut den 29 januari 1926 tillkallat en delegation på 9 personer för utförande av undersökning rörande ändamålsenligheten av vidtagande av åtgärder till arbetsfredens bevarande.

Tilkallande av en delegation för utförande av undersökning rörande ändamålsenligheten av vidtagande av åtgärder till arbetsfredens bevarande.

Vid ärendets föredragning i statsrådet yttrade chefen för socialdepartementet följande:

Samhällets ingripande till arbetsfredens fromma har i vårt land främst ägt rum genom ett på växlande sätt anordnat förlikningsförfarande. Erfarenheten har visat, att sådant ingripande varit synnerligen värdefullt. Förlikningsmännen lyckas i flertalet fall förebygga öppna arbetskonflikter; i andra fall lyckas de förkorta utbrutna konflikter. Tvistefrågor rörande kollektivavtals rätta innebörd och tillämpning avgöras av den centrala skiljenämnden, i den mån vederbörande parter hänskjuta sådana frågor till nämndens prövning. Vidare finnes ett antal av Kungl. Maj: t förordnade särskilda skiljedomare, som står till förfogande för slitande av arbetstvister.

Ehuru omdömet om förlikningsverksamheten rättvisligen måste utfalla mycket gynnsamt, kan dock denna verksamhet icke förhindra, att snärre arbetskonflikter oavbrutet följa på varandra och att arbetsmarknaden då och då allvarligt störes av mycket omfattande strejker eller lockouter. Orubbad arbetsfred är ett så betydelsefullt samhällsintresse, att nämnda konflikter hålla den offentliga debatten om möjligheten att skapa mera verk samma garantier för arbetsfredens stabilitet ständigt levande. Även om det torde vara befo gat att stå skeptisk gent emot föreställningen, att man i ett samhälle med djupgående intressemötsättningar mellan arbetstagare och arbetsgivare skulle genom lagstiftning eller genom på särskilt sätt utformade avtal kunna förebygga alla arbetskonflikter, bör ingen förutfattad mening få förhindra, att problemet om samhället och arbetsfreden göres till föremål för en grundlig undersökning. Innan man till närmare övervägande kan upptaga frågan om mer eller mindre vittgående åtgärder på detta område, är det enligt min mening erforderligt att utrona, i vad mån medverkan kan vinnas från de parter, mellan vilka arbetskonflikterna direkt utkämpas. En undersökning härom borde kunna utföras på

så sätt, att representanter för Landsorganisationen i Sverige och för Svenska arbetsgivareföreningen beredas tillfällen att tillsammans med personer, vilka kunna anses stå neutrala till själva intressefrågorna vid arbetskonflikter, diskutera hithörande spörsmål.

Då det från skilda utgångspunkter måste anses önskvärt, att den industriella rättsordningen icke genombrytes av avtalsbrott, synes frågan om obligatorisk skiljedom i rättstvister böra hänskjutas till nämnda undersökning. Likaså torde undersökningen böra avse frågan, huruvida lagens stadga bör givas åt den faktiska rättsordning, som under tidernas lopp vuxit upp genom arbetarnas och arbetsgivarnas förenings-, förhandlings- och avtalsväsende.

Nära sammanhängande härmed är frågan om förenings- och förhandlingsrättens lagfästande. Jämväl denna fråga synes mig vid den ifrågasatta undersökningen böra upptagas till behandling, därvid hänsyn bör tagas även till sådana löntagargrupper, vilkas kollektiva förhandlingsrätt ännu icke vunnit hävd. Slutligen torde undersökningen även böra omfatta de särskilt ömtåliga frågorna om olika blockad- och bojkottsmetoder, tillämpade av arbetsgivare och arbetare, samt om möjligheterna för skiljedomsinstitutets införande inom olika arbetsområden även i andra tvister än rättstvister.

Avsikten med den undersökning, som jag sålunda förordat, är icke att få till stånd utarbetade förslag till bestämda åtgärder, utan undersökningen avser att låta olika grupper klart fixera sina ståndpunkter, så att därom kan avgivas en officiell rapport, vilken bör kunna bilda ett fastare underlag för omdömet om ändamålsenligheten av vidare åtgärder till arbetsfredens främjande genom lagstiftning eller på annat sätt. Därvid är det av lika vikt att få konstaterat, i vad mån samstämmighet kan uppnås mellan de i undersökningen deltagande grupperna som i vad mån meningsskiljaktigheter dem emellan alltjämt bestå.

Under återopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte förordna, att för utförande, på sätt jag i det föregående angivit, av nu ifrågavarande undersökning skall tillsättas en delegation av nio personer, ävensom att Kungl. Maj:t måtte bemyndiga mig dels att till ledamöter av nämnda delegation utse tre personer samt uppdraga åt en av dem att vara delegationens ordförande, dels att anmoda Landsorganisationen i Sverige och Svenska arbetsgivareföreningen att vardera utse tre ledamöter av samma delegation.

Tillika hemställer jag att Kungl. Maj:t måtte förordna, att den sålunda utsedda delegationen må, dels då dess överläggningar gälla transportverksamhet, statens och kommunernas arbeten samt jordbruksarbeten, tillkalla representanter för arbetare och arbetsgivare inom dessa särskilda arbetsområden, dels, i den mån delegationen så finner lämpligt, till överläggningarna kalla statens förlikningsmän och personer, som eljest pläga anlitas för medling i arbetstvister, dels ock för de utredningar delegationen anser behövliga för fullgörande av dess uppdrag anlita socialstyrelsen.

**Utskottets
yttrande.**

Den betydelse, som förebyggande av arbetstvister och bevarande av arbetsfreden måste anses äga lika väl ur allmän synpunkt som med hänsyn till därav berörda enskilda intressen, har i vårt land sedan åtskillig tid tillbaka föranlett, att lagstiftningsåtgärder ansetts böra vidtagas. Redan 1906 utfärdades sålunda en lag angående medling i arbetstvister. År 1920 ersattes den med en ny lag i samma ämne, varjämte då även tillkommo en lag om central skiljenämnd för vissa arbetstvister samt en lag om särskilda skiljedomare i arbetstvister.

Vid 1921 års riksdag framförde ett stort antal av riksdagens ledamöter i motioner av olika innehåll yrkanden om utredning i syfte att ernå, att den lagstiftning, som sålunda tillkommit, skulle i betydande omfattning utvidgas. Man ifrågasatte sålunda från olika håll lagstiftning till förebyggande av s. k. samhällsfarliga arbetsinställelser och avtalsstridiga eller samhällsvådliga blockader i arbetstvister samt särskilt med avseende å jordbrukets område lagstiftning i syfte att lämna jordbruket berättigat skydd mot den fara, som genom arbetsnedläggelser hotade detsamma, och för att reglera arbetsavtalet och dess rättsverkningar. I de olika motionerna framlades förslag till olika utvägar, vilkas lämplighet enligt motionärernas mening vid den begärda utredningen företrädesvis borda komma under omprövning.

I de motioner, som väcktes vid 1924 års riksdag och som avsågo att på ett mera effektivt sätt än enligt gällande lag förekomma öppna konflikter mellan arbetsgivare och arbetare samt att bereda utvägar för tvisters biläggande, föreslogos lagändringar bland annat i syfte att förhindra arbetsinställelse före utgången av varseltid, att införa obligatorisk skiljedom i tvister mellan arbetsgivare och arbetare rörande kollektivavtals rätta innebörd och tillämpning samt att vid tvister, som syntes hota att medföra s. k. samhällsfarliga arbetsnedläggelser, icke blott föreskriva förlängd varseltid utan även möjliggöra ett särskilt undersökningsförfarande genom en s. k. opinionsnämnd.

På sätt av den ovan lämnade redogörelsen framgår avlät 1921 års riksdag skrivelse, vari riksdagen hemställde om prövning av åtgärder till arbetsfredens bevarande och om framläggande för riksdagen av de förslag, som härav kunde föranledas.

För de beslut, som Kungl. Maj:t fattat med avseende å den begärda utredningen, har utskottet i det föregående redogjort. Av denna redogörelse framgår även en anledning till att förslag hittills icke blivit utarbetade att föreläggas riksdagen.

Såsom av redogörelsen jämväl framgår har den niomannadelegation, som under innevarande riksdag tillsatts genom beslutet den 29 sistlidne januari, icke erhållit i uppdrag att utarbeta förslag till lagstiftning för arbetsfredens bevarande att framläggas för riksdagen. Av föredragande departementschefens yttrande till statsrådsprotokollet framgår nämligen, att avsikten med den ifrågasvarande undersökningen icke är att få till stånd utarbetade förslag till bestämda åtgärder, utan att undersökningen avser att låta olika grupper klart fixera sina ståndpunkter, så att därom kan avgivas en officiell rapport, vilken borde kunna bilda ett fastare underlag för omdömet om ändamålsenligheten av vidare åtgärder till arbetsfredens främjande genom lagstiftning eller på annat sätt. Därvid vore det enligt departementschefens mening av lika vikt att få konstaterat, i vad mån samstämmighet kunde uppnås mellan de i undersökningen deltagande grupperna som i vad mån meningsskiljaktigheter dem emellan alltjämt bestode.

Under erinran om den uppfattning, som riksdagen tidigare uttalat i detta

ärendet, vill utskottet framhålla, att frågan, huruvida det överhuvud taget är ändamålsenligt att söka åstadkomma ytterligare åtgärder till arbetsfredens främjande icke bör göras beroende av de ståndpunkter, som komma att intagas av de grupper, vilka äro företrädade inom delegationen. Även om en viss hänsyn vid lagstiftningens utformande synes böra tagas till åskådningarna inom de åsyftade grupperna, torde de meningsskiljaktigheter dem emellan, som äro att befara, icke böra tillmätas sådan betydelse, att de föranleda, att tanken på ytterligare lagstiftning övergives. Man får nämligen icke förglömma, att den föreliggande lagstiftningsfrågan icke enbart gäller regierandet av förhållandet mellan två stridande parter utan att den jämväl i sig innesluter ett problem av stor samhällelig vikt.

Man synes även äga skäl att ifrågasätta, huruvida den ordning, vari det av riksdagen begärda utredningsarbetet för närvarande bedrives, är den mest lämpliga. Vid sidan av det begränsade uppdrag, som niomannadelegationen erhållit, bibehåller nämligen socialstyrelsen alltjämt det förut omtalade uppdrag, som den år 1924 erhållit, att verkställa utredning rörande åtgärder till arbetsfredens bevarande samt till Kungl. Maj: t inkomma med det förslag, vartill utredningen kunde föranleda. Anledning synes alltså föreligga för en farhåga, att den splittning i fråga om utredningsarbetets verkställande, som på detta sätt uppstått, kan komma att medföra ett oberäknat uppskov med lagstiftningsarbetets slutförande.

I de vid innevarande års riksdag väckta motionerna har, såsom den i dem anförda motiveringen närmare giver vid handen, förordats utarbetande efter vissa angivna linjer och framläggande av lagförslag till arbetsfredens främjande. I motionen I: 89 har sålunda yrkats, att riksdagen ville i skrivelse till Konungen begära, att pågående utredning angående åtgärder till arbetsfredens bevarande måtte snarast bringas till slut, samt att i varje händelse till 1927 års riksdag bleve framlagt förslag till lagstiftning, åsyftande obligatorisk skiljedom i fråga om arbetsavtal för särskilt samhällsviktiga arbetsområden. I de lika lydande motionerna I: 192 och II: 283 har yrkats, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj: t hemställa, att Kungl. Maj: t ville skyndsamt låta utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till lagstiftning dels om obligatorisk skiljedom och därmed förenat förbud mot arbetsinställelse såväl i arbetstvister, där stat eller kommun vore part, som i alla slag av tvister angående arbetsavtals rättsliga innebörd och tillämpning och dels om skyldighet för part i annan arbetstvist att, även där sådant icke vore genom avtal föreskrivet, meddela motparten underrättelse viss tid innan arbete inställes.

Av vad utskottet förut anfört framgår, att enligt utskottets mening skäl föreligga, att riksdagen ånyo uttalar sin förut framförda uppfattning om önskvärdheten av ytterligare lagstiftningsåtgärder till arbetsfredens befrämjande. Tydligt är, att härvid åsyftas en lagstiftning, som är rättvist avvägd, fri från ensidighet och avpassad efter ett demokratiskt samhälles rättsordning. Med hänsyn till den förberedande utredning, som igångsatts genom Kungl. Maj: ts

förut omtalade under innevarande riksdag fattade beslut, anser emellertid utskottet det icke lämpligt att riksdagen för närvarande gör något närmare uttalande rörande riktlinjerna för den ifrågavarande lagstiftningen.

Då nu så lång tid förflutit sedan riksdagen avlät skrivelse till Kungl. Maj:t i detta ärende, uttalar utskottet den förväntan, att den pågående utredningen så fullföljes, att förslag, som därav föränledas, snarast möjligt kunna föreläggas riksdagen.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen, med föränledande av motionerna nr 89 och 192 i första kammaren samt nr 283 i andra kammaren, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att så snart Kungl. Maj:t anser det material föreligga, som är erforderligt för bedömande av frågan om lagstiftningsåtgärder till arbetsfredens bevarande, Kungl. Maj:t ville utan tidsutdräkt för riksdagen framlägga förslag till lagstiftning i ämnet.

Stockholm den 22 april 1926.

På andra lagutskottets vägnar:

K. G. WESTMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *K. G. Westman, von Sydow, Sigfrid Hansson, greve Spens, von Stockenström, Thorberg*, Åkerberg* och *Elof B. Andersson*;

från andra kammaren: herrar *Magnusson* i Kalmar, *Öberg, Hage, Holmström* i Stockholm*, *Ros, Johansson* i Sollefteå, *Andersson* i Rasjön och *Lindgren* i Dingelvik.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Sigfrid Hansson, Thorberg, Åkerberg, Magnusson* i Kalmar, *Hage, Holmström* i Stockholm och *Johansson* i Sollefteå, som ansett opåkallat att från riksdagens sida avlåta den av utskottet förordade skrivelserna.